

**НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Сало Володимир Ігорович

УДК 340: 341.17

**ВНУТРІШНІ ФУНКЦІЇ
ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2008

Дисертація є рукописом.

Робота виконана в Науково-дослідному інституті державного будівництва та місцевого самоврядування, Академія правових наук України.

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент **Яковюк Іван Васильович**, Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України, заступник директора з наукової роботи.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор **Скрипнюк Олександр Васильович**, Академія правових наук України, начальник відділу міжнародних наукових зв'язків;
кандидат юридичних наук, доцент **Шевчук Станіслав Володимирович**, Міжнародний Соломонів університет, професор кафедри публічного права юридичного факультету.

Захист відбудеться “25” квітня 2008 р. о “13” годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.02 у Національній юридичній академії України імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 70.

Автореферат розісланий “22” березня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Яроцький В.Л.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У період, коли Україна визначила вступ до ЄС як стратегічний курс, особливої актуальності набувають дослідження тенденцій та наслідків державно-правового розвитку європейських країн в умовах інтеграції. Існує нагальна потреба в перевірці та узагальненні досвіду функціонування держав-членів в ЄС як наддержавній організації для оцінки перспектив і наслідків вступу України до ЄС. У цьому зв'язку особливий інтерес для науковців становить проблема удосконалення та подальшого розвитку теорії функцій держави, оскільки це має не лише теоретичне, але й важливе практичне значення.

Дослідження функцій держави допомагає реально оцінити її можливості, сприяє більш глибокому розумінню механізму її взаємодії з наднаціональними інститутами у вирішенні найбільш важливих завдань. Оптимальність організації держави безпосередньо залежить від того, наскільки повно і чітко сформульовано її завдання і визначені функції і чи може вона їх самостійно здійснювати. Саме за допомогою функцій можна розкрити характер і зміст діяльності Європейського Союзу, рівень її ефективності, вплив Союзу на процес здійснення державою внутрішніх функцій, а отже вірність обраного Україною шляху розвитку.

Ступінь розробленості теорії функцій держави донедавна вважався надзвичайно високим. Рідко хто з науковців, які досліджували державу, оминали питання про її функції. Серед видатних мислителів минулого слід згадати Платона, Арістотеля, Ж. Бодена, Т. Гоббса, Дж. Локка, І. Бентама, І. Канта, Г.В. Гегеля, Г. Єллінека, К. Маркса, Ф. Енгельса. Значний внесок в її розробку зробили радянські правознавці М.І. Байтін, А.П. Глебов, А.І. Денисов, Л.І. Каск, М.В. Черноголовкін, В.Л. Тененбаум. На сучасному етапі розробкою проблеми займаються С.В. Бабаєв, В.А. Габер, М.В. Жигульонков, В.С. Кудря, Л.А. Морозова, О.Ф. Скакун, О.В. Скрипнюк та ін.

Специфіка функціонування європейських держав в умовах ЄС висвітлюється в роботах зарубіжних і вітчизняних науковців: М. Араха, М.М. Бірюкова, С. Гоці, С.В. Єршова, М.Л. Ентіна, А.Я. Капустіна, С.Ю. Кашкіна, В. Посельського, А.Е. Толстухіна, Б.М. Топорніна, Т.К. Хартлі, А.О. Четверикова, С.В. Шевчука, І.В. Яковюка.

Водночас аналіз праць цих авторів дає підстави зробити висновок, що деякі питання функцій держави тлумачаться неоднаково (поняття функцій, їх класифікація); деякі положення теорії функцій держави у зв'язку з процесом європейської інтеграції потребують нових підходів до розуміння їх сутності, що дає підстави виокремити ряд нових напрямків у розробці проблеми. У цілому необхідно визнати, що теорія функцій держави недостатньо розроблена в аспекті визначення специфіки здійснення внутрішніх функцій держав в умовах членства в ЄС. Це обумовлює потребу у монографічному, комплексному дослідженні змісту та особливостей реалізації внутрішніх функцій держав-членів ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до фундаментальної теми “Правові основи організації та функціонування органів держави” (номер державної реєстрації №0100U006579), затвердженої Постановою бюро Президії АПрН України № 11/2-б від 29.11.2000 р. Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України 30.12.2003 р. (протокол № 12).

Мета та завдання дослідження. *Мета* роботи полягає у подальшій розробці та удосконаленні теорії функцій держави шляхом формулювання пропозицій щодо вирішення існуючих спірних або недостатньо обґрунтованих теоретичних питань, а також уточнення правової природи ЄС та визначення правових підстав його співробітництва з національними урядами стосовно реалізації завдань і функцій держави.

Для досягнення проголошеної мети поставлені й послідовно вирішуються такі основні *задачі*:

- критично осмислити положення теорії функцій держави, які склалися у вітчизняному правознавстві радянської доби та на сучасному етапі розвитку юридичної науки;
- проаналізувати сучасні підходи до класифікації функцій держави і сформулювати пропозиції щодо їх удосконалення;
- узагальнити теоретичний та емпіричний матеріал стосовно реалізації внутрішніх функцій держави з урахуванням сучасних тенденцій розвитку європейських держав;
- провести аналіз теоретико-методологічних передумов становлення та розвитку Європейського Союзу;
- уточнити правову природу Європейського Союзу;
- визначити і обґрунтувати підстави здійснення Європейським Союзом функцій, притаманних державам;
- дослідити принципи взаємовідносин та взаємодії ЄС та держав-членів у процесі здійснення внутрішніх функцій держави;
- проаналізувати зміст і специфіку реалізації деяких найважливіших внутрішніх функцій держави в умовах європейської інтеграції.

Об'єктом дослідження є функції держави як основні напрямки її діяльності.

Предметом дослідження є внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є сукупність методів і прийомів наукового пізнання. Системний підхід є основою методологічної конструкції дисертаційної роботи і визначає стратегію дослідження функціонування держави в умовах європейської інтеграції. Діалектичний метод використовувався на всіх етапах з метою з'ясування змісту внутрішніх

функцій держави та специфіки їх реалізації в умовах ЄС як наднаціональної організації влади. За допомогою логіко-семантичного методу та методу сходження від абстрактного до конкретного визначено сутність та особливості функціонування ЄС.

На окремих етапах роботи використовувалися: системно-структурний і системно-функціональний методи для визначення системи функцій держави, їх видів та класифікації; історичний метод – при аналізі поглядів на еволюцію функцій держав та становлення і розвиток європейської інтеграції; порівняльно-правовий, структурно-логічний та компаративний методи – для визначення правової природи ЄС та специфіки реалізації окремих внутрішніх функцій держав-членів ЄС; аксіологічний підхід – при визначенні змісту принципів взаємовідносин між Європейським Союзом і державами-членами стосовно здійснення функцій останніх.

Дисертаційна робота виконувалася на засадах методологічного плюралізму, зокрема, у підходах стосовно класифікації функцій держави і визначення правової природи ЄС, а також на спільних для держав-членів ЄС методологічних орієнтирах. Теоретичне підґрунтя роботи становили наукові праці фахівців у галузі філософії, загальної теорії держави і права, науки міжнародного і європейського права.

Емпіричну базу дослідження становить конституційне законодавство держав-членів ЄС, установчі договори і акти вторинного законодавства ЄС, практика Суду Європейських співтовариств та Європейського Суду з прав людини, довідкова література, аналітичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням специфіки реалізації внутрішніх функцій держави в умовах європейської інтеграції. Наукова новизна одержаних результатів знаходить свій прояв у таких теоретичних положеннях і висновках, що виносяться на захист:

- вперше з сучасних методологічних позицій розглядається питання щодо еволюції функцій держави, удосконалено їх класифікацію;
- більш ґрунтовно і всебічно, порівняно з іншими вітчизняними дослідженнями, розглянуті історико-теоретичні передумови становлення та розвитку європейської інтеграції;
- на підставі аналізу існуючих підходів до правової природи ЄС наводяться нові аргументи щодо визначення Європейського Союзу як наднаціональної організації влади федеративного типу, яка за формою і змістом наближена до моделі “федерації суверенних держав”. При цьому держави-члени ЄС на рівні Союзу і за допомогою його інститутів спільно реалізують передані йому суверенні права;
- вперше виокремлено і проаналізовано принципи (наділення компетенцією, законності, субсидіарності, пропорційності та лояльної співпраці) взаємовідносин і співробітництва ЄС з державами-членами стосовно реалізації функцій останніх, здійснено їх системний розгляд;
- вперше детально розглядаються особливості реалізації окремих внутрішніх функцій

держави (захисту прав і свобод людини і громадянина, соціальної і економічної функцій) в умовах ЄС. Обґрунтовується субсидіарний характер діяльності Євросоюзу при здійсненні внутрішніх функцій держави. Аргументується висновок про необхідність диференціації повноважень інститутів ЄС щодо реалізації як окремих функцій, так і певних напрямків у межах однієї функції.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Сформульовані в дисертації теоретичні положення і висновки можуть бути використані у науково-дослідницькій сфері для удосконалення теорії функцій держави, поняття державного суверенітету, правової природи ЄС.

У правотворчій діяльності матеріали дослідження можуть бути використані при розробці змін до Конституції і законодавства України для забезпечення більш тісної її співпраці з ЄС.

У навчальному процесі теоретичні положення дисертації можуть використовуватися при викладанні курсів “Теорія держави і права”, “Міжнародне публічне право”, “Європейське право”.

У сфері правового виховання отримані результати можуть використовуватися для підвищення обізнаності громадян України та державних службовців з питань організації та функціонування ЄС, особливостей його взаємовідносин з державами-членами.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дисертації обговорювались на засіданнях вченої ради Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України (м. Харків). Окремі положення дисертації доповідались автором на чотирьох міжнародних, науково-практичних, наукових конференціях, семінарах, а саме: “Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави” (м. Львів, 2005 р.), “Європейська інтеграція після прийняття Конституції для Європи: проблеми і перспективи розвитку” (м. Харків, 2005 р.), “Актуальні проблеми правознавства” (м. Харків, 2006 р.), “Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення” (м. Харків, 2006 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації знайшли відображення в п’яти наукових статтях, які опубліковані у фахових виданнях, та трьох тезах за результатами наукових повідомлень на наукових та науково-практичних конференціях і семінарах.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації обумовлена завданнями і логікою дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, які включають сім підрозділів, висновків до кожного розділу, загального висновку та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 221 сторінка, із них основного тексту – 194 сторінки. Кількість використаних джерел – 342 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, визначається ступінь її розробленості,

встановлюється мета і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, окреслюється методологічна і теоретична основа, формулюється наукова новизна роботи, характеризується теоретичне і практичне значення результатів дослідження, містяться дані про апробацію основних положень дисертаційного дослідження, його структуру.

Розділ 1 «Функції держави: загальна характеристика сучасного стану теорії».

У підрозділі 1.1 «Функції держави: історичний розвиток теорії» досліджено і критично проаналізовано процес виникнення та розвитку теорії функцій держави, що становить загальнотеоретичну передумову дослідження внутрішніх функцій держави в умовах членства в ЄС. Проведення такого аналізу обумовлено відсутністю у вітчизняній юридичній науці досліджень, присвячених генезису уявлень про функції держави. У дисертації зазначається, що хоча формування теорії функцій держави почалося порівняно недавно, ідеї щодо призначення, мети та завдань держави мають давню історію. Фактичне започаткування теорії припадає на Новий час і пов'язане з утвердженням національних суверенних держав. У цей період більш чітко виокремлюються завдання і функції держави, виділяються притаманні їй види і форми діяльності.

У роботі доводиться, що перелік завдань і функцій держави обумовлюється концепцією державності. Якщо концепція поліцейської держави сприяла невиправданому розширенню завдань і функцій держави, то ліберальна правова держава забезпечила їх скорочення, оскільки її ідеологи негативно ставилися до втручання держави в економічну та соціальну сфери, що об'єктивно гальмувало запровадження економічної та соціальної функцій. Чергове розширення функцій держави обумовлене переходом від ліберальної до соціальної моделі правової держави. У роботі зазначається, що розширення функцій держави, яке було обумовлене потребами громадянського суспільства і капіталістичної економіки, відбувалося поступово, відповідно до усвідомлення нової ролі держави і виникнення нових завдань, які спричинили зростання частки загальносоціальних функцій і поступове зменшення класових функцій держави. Отже, становлення соціальної правової держави сприяло визнанню правомірності здійснення державою соціальної та економічної функцій, а також внесло корективи в реалізацію функції охорони прав і свобод людини та громадянина.

На межі XIX–XX століть теорія функцій держави була доповнена положенням про необхідність розмежування функцій і завдань держави; про обумовленість функцій держави не її класовою сутністю, а цілями і завданнями. До недоліків теоретичних розробок функцій держави в радянський період слід віднести: недостатню увагу до загальносоціальних функцій; різний підхід до аналізу схожих сторін діяльності соціалістичних і буржуазних держав; використання часто різної термінології при класифікації функцій цих держав; недотримання єдності підходів до визначення функцій у процесі дослідження держав різного типу, внаслідок чого неможливо коректно порівнювати та співвідносити моделі функцій держави, які належать до різних

історичних типів.

Реальне оновлення вчення про функції держави відбувається у пострадянський період, коли досягається єдність концептуальних основ державно-правового розвитку країн Заходу і колишніх соціалістичних країн. Разом із тим теорія функцій держави в сучасному її вигляді дає відповіді не на всі актуальні питання. Так, залишається поза увагою той факт, що ЄС тривалий час успішно виконує функції, раніше притаманні лише державам, за посередництва своїх власних інститутів і права, що суттєво впливає на зміст і форми реалізації функцій держави.

У підрозділі 1.2 «Поняття, ознаки та класифікація функцій держави» підкреслюється, що проголошення України демократичною, соціальною, правовою державою обумовлює необхідність оновлення теорії функцій держави, уточнення поняття і ознак функцій держави, підходів до їх класифікації. З цією метою проводиться співставлення категорій “мета”, “завдання”, “функція”. Цілі розглядаються як вихідні моменти діяльності держави, що визначають доцільність і пріоритетність відповідних завдань, які повинні бути вирішені за допомогою функцій держави. Останні мають підпорядкований характер стосовно її цілей та завдань, які виступають передумовою функцій, визначаючи послідовність їх виникнення і розвитку. Як наслідок функцій держави визначаються як основні напрямки її діяльності, що виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства.

У дисертації уточнено перелік і зміст ознак функцій держави. Так, функції держави визнаються основними соціально значущими напрямками її діяльності; характеризуються як стійка предметна діяльність, без якої держава не може обійтися протягом всього або даного етапу існування; відображають сутність і соціальне призначення держави; обумовленість функцій завданнями і цілями дозволяє виділити таку ознаку, як об’єктивний характер функцій держави; реалізація функцій держави здійснюється притаманними їй методами і формами; важливою ознакою функцій держави є також їх системний характер.

Класифікація функцій держави дозволяє не лише виявити спільні родові ознаки функцій, але й отримати уявлення про їх видову різноманітність і виробити практичні рекомендації щодо удосконалення функцій держави не взагалі, а диференційовано. У роботі висловлене критичне ставлення до поділу функцій на основні та неосновні через відсутність об’єктивного критерію їх розмежування. Невиправданим визнається поділ на постійні та тимчасові функції, оскільки він скоріше характеризує особливості реалізації певної функції у відповідний період існування держави. Поділ функцій на загальносоціальні та класові (захисту групових інтересів) лише на певних етапах розвитку держави мав сенс, проте і тоді він не був універсальним. Зазначається, що найбільш важливим і вихідним у процесі класифікації є поділ функцій за сферами суспільного життя на політичну, економічну, соціальну, екологічну та інші функції, а також похідний від нього поділ на внутрішні та зовнішні функції залежно від сфери політичної діяльності. Особливого

значення остання класифікація набуває в контексті створення ЄС, де має місце делегування державами Євросоюзу суверенних прав, пов'язаних зі здійсненням внутрішніх функцій, тоді як суверенні права щодо реалізації зовнішніх функцій залишаються у віданні держави. Як наслідок створюється принципово новий механізм здійснення внутрішніх функцій, що обумовлює необхідність дослідження їх реалізації в умовах членства держав у складі ЄС.

Розділ 2 «Вплив Європейського Союзу на дію механізму реалізації функцій держави».

У підрозділі 2.1 «Правова природа Європейського Союзу» зазначається, що обмеження державного суверенітету внаслідок передачі ЄС низки суверенних прав з метою його залучення до здійснення функцій держави обумовлює необхідність дослідження правової природи цієї організації, щодо якої у науковців сьогодні немає єдності поглядів.

При визначенні правової природи ЄС його прийнято порівнювати з існуючими або такими, що існували раніше, формами державних союзів (співтовариство, конфедерація, федерація). Однак, оскільки ЄС не зорієнтований на жодну модель і у нього немає прецедентів, то вказані форми не відображають його сутність. Євросоюз доцільно визначити через нове абстрактне поняття, яке відображає реальний стан його існування. У роботі обґрунтовується доцільність ідентифікації ЄС як наднаціональної організації і додатково як федерації суверенних держав.

Про наднаціональний характер ЄС свідчить таке: існування ЄС супроводжується збереженням суверенітету його членів; добровільна передача державами-членами частини суверенних прав і повноважень на користь ЄС; здатність Союзу в певних межах самостійно розширювати свою компетенцію; автоматичне застосування права ЄС щодо суб'єктів національного права; чиновники ЄС виступають і діють від імені наднаціональної організації, а не як представники держав-членів; інституційна структура ЄС характеризується системністю наднаціонального змісту; у межах своєї компетенції Союз може приймати рішення кваліфікованою більшістю голосів, які можуть не збігатися з волевиявленням окремих держав. Визначення ЄС через “наднаціональну організацію” в цілому адекватно відображає правову природу Союзу, але не дозволяє виокремити його з-поміж інших організацій такого роду.

На всіх етапах інтеграції ідея розбудови об'єднаної Європи як федеративного утворення піднімалася неодноразово і хоча окрім декларації Шумана ідея створення європейської федерації ніде не була офіційно закріплена, це не завадило розвитку Євросоюзу як своєрідного федеративного об'єднання. Це обумовлено тим, що лише федеративний устрій найкраще відповідає потребам функціонування ЄС як наднаціональної організації влади, оскільки передбачає гармонійне співіснування наднаціонального Союзу (праобраз федерального центру) і держав-членів ЄС (праобраз суб'єктів федерації). Тому в роботі обґрунтовується думка стосовно розгляду Європейського Союзу крізь призму конструкції “федерація національних держав”, яка органічно поєднує в собі як концепцію федералізму, так і наднаціональної організації.

У підрозділі 2.2 «Принципи взаємовідносин Європейського Союзу і його членів стосовно реалізації функцій держави» зазначається, що завдяки спільності завдань і цілей ЄС і його членів стало можливим делегування суверенних прав від держав-членів до інститутів ЄС, що створило правові підстави для участі ЄС у реалізації їх функцій. Це підвищило значення питання принципів, на підставі яких відбувається взаємодія ЄС і його членів щодо здійснення функцій держави. У дисертації визначаються і аналізуються принципи наділення компетенцією, законності, субсидіарності, пропорційності та лояльної співпраці.

Принцип наділення компетенцією є основоположним для визначення відносин між державами-членами і Союзом. Даний принцип констатує похідний характер компетенції ЄС, яка отримана ним не від народів об'єднаної Європи, а від держав-членів ЄС. Як наслідок Союз не повинен виходити за межі, визначені установчими договорами.

Принцип законності вимагає, аби Союз досягав своїх цілей належними засобами і в межах наданої йому компетенції. Функціонування ЄС на засадах законності вимагає, аби система функцій та система владних повноважень щодо їх реалізації так розподілялися між суб'єктами влади союзного і національного рівня, щоб кожна функція була забезпечена владним повноваженням суб'єктів відповідного рівня і найефективніше реалізовувалася саме ними.

Особливе значення в механізмі взаємодії наднаціонального, національного і регіонального рівнів влади під час реалізації функцій держави відведено принципам субсидіарності та пропорційності. Відповідно до принципу субсидіарності участь у реалізації функцій держави повинна здійснюватися на основі оцінки того, який рівень управління найбільше наближений до їх реалізації та яким є власне зміст функції (вона є похідною від процесу інтеграції чи локалізації). Субсидіарність вимагає, щоб у сферах, що не належать до виключної компетенції ЄС, він діяв лише у тому разі, коли держави-члени не можуть досягнути поставлених цілей за допомогою заходів, вжитих ними на центральному, регіональному чи місцевому рівнях, натомість, зважаючи на обсяг чи наслідки цих заходів, цілі можуть бути досягнуті ефективніше на рівні ЄС. Принцип субсидіарності дозволяє розширювати сферу діяльності ЄС у межах його юрисдикції тоді, коли обставини того вимагають, і обмежувати або зупиняти її тоді, коли вона більше не є виправданою.

Згідно з принципом пропорційності зміст і форми дій ЄС не повинні виходити за межі того, що необхідно для досягнення цілей ЄС; засоби для досягнення мети не повинні бути надмірними; при обранні методів досягнення цілей необхідно йти від більш м'яких до більш жорстких заходів. Обидва принципи застосовуються послідовно: якщо визнано, що реалізація певних дій необхідна на рівні ЄС, то на цьому дія субсидіарності припиняється і починається дія принципу пропорційності, який відповідає на питання, які заходи повинні бути прийняті на рівні ЄС.

Відповідно до вимог принципу лояльної співпраці Союз і його члени мають виявляти взаємну повагу і сприяти один одному у виконанні завдань, заради реалізації яких утворено

об'єднання. Якщо Союз має поважати основні функції держави, то держави-члени мають полегшувати Союзові виконання його завдань та утримуватися від будь-яких дій, що можуть поставити під загрозу досягнення його цілей.

У роботі обґрунтовується висновок про те, що принципи взаємовідносин ЄС і його членів характеризуються значною взаємообумовленістю. Розширення їх кількості та конкретизація змісту обумовлюється метою, завданнями і напрямками інтеграційного процесу.

Розділ 3 «Загальна характеристика здійснення внутрішніх функцій держави в умовах Європейського Союзу».

У підрозділі 3.1 «Функція охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина і роль в її реалізації Європейського Союзу» зазначається, що в питанні реалізації функції охорони прав людини національні уряди зберігають провідну роль, бо саме вони забезпечують конституційне закріплення і гарантування принципу пріоритетності прав людини і громадянина, який хоча адресується лише гілкам державної влади, але якого насправді зобов'язані дотримуватися й інститути ЄС.

Залучення ЄС до повноцінної участі в реалізації функції захисту прав людини починається після підписання Договору про Європейський Союз. До активізації позиції ЄС у цьому напрямку діяльності спонукало запровадження громадянства ЄС, яке визначило правові відносини між громадянами ЄС та інститутами Союзу. Набуття громадянства ЄС не обмежило особу в реалізації прав, передбачених громадянством конкретної країни ЄС, а гарантувало можливість отримати комплекс додаткових прав і свобод. Це суттєво розширює правові можливості громадян ЄС, залучає їх до політичного життя, сприяє формуванню громадянського суспільства в ЄС, дає можливість впливати на формування Євро-парламенту і певним чином контролювати діяльність інститутів ЄС.

Оскільки джерелом легітимності влади інститутів ЄС, як і влади держави, визнаються права людини, то ЄС вдавня до розробки власних документів з прав людини, головним з яких є Хартія ЄС про основні права. Її значення полягає в тому, що вона: вперше поєднала в собі усі категорії прав людини; стосується сфери дії як міжнародного, так і конституційного права; покликана захищати особу не від держави, а від інститутів наддержавної організації; в основу класифікації покладено не сферу застосування прав людини, а спільні для народів Європи принципи-цінності. Хоча Хартія не має обов'язкової юридичної сили, проте може застосовуватися, оскільки містить посилання на конституційне законодавство держав-членів ЄС.

На сучасному етапі інтеграції на рівні ЄС створені необхідні правові передумови для ефективного здійснення функції охорони прав людини. Зокрема, проведено уніфікацію правових систем європейських країн у даній сфері; у ЄС створені процесуальні, матеріальні та інституційні (система судів, загальноєвропейський омбудсман, Європейська комісія, дипломатичні

представництва та ін.) гарантії захисту прав людини. У роботі доводиться, що створений в об'єднаній Європі механізм захисту прав людини має субсидіарний характер відносно національних механізмів захисту прав людини. Він не витіснює і не підміняє собою національні правові механізми, а сприяє їх уніфікації, об'єднує їх з чинними міжнародно-правовими актами і при цьому існує паралельно з ними, логічно доповнюючи та посилюючи їх.

У підрозділі 3.2 «Економічна функція держави: особливості здійснення в умовах внутрішнього ринку ЄС» зазначається, що в ХХ ст. проблема ефективності функціонування ринкової економіки опинилася в залежності від того, наскільки вдало встановлено співвідношення між саморегулюванням ринку, державним і наднаціональним регулюванням економіки. Економічна функція є головною серед функцій держав, у реалізації яких бере участь ЄС. Від ефективності її здійснення залежить успіх інтеграції. Створення Європейських співтовариств як наднаціональних організацій економічного характеру мало задовольнити потреби економічної інтеграції і певним чином захистити національні економіки від негативних наслідків економічної глобалізації.

Аналіз діяльності ЄС дозволяє констатувати, що обсяг здійснюваної ним економічної функції на різних етапах інтеграції є величиною перемінною, яка має стійку тенденцію до розширення; економічна функція ЄС на відміну від інших функцій диференційована на певні відносно автономні напрямки (наприклад, спільна торговельна і конкурентна політика, економічний і валютний союз, промислова політика тощо), щодо яких Союз наділений різною компетенцією. Здобутки ЄС у здійсненні економічної функції полягають у створенні єдиного внутрішнього ринку, зміст якого розкривається через свободу пересування товарів, осіб, послуг та капіталу. Проголошення й реалізація вказаних свобод та запровадження конкурентної політики створили правові передумови для повноцінного здійснення ЄС економічної функції. Свідченням досягнення найвищого ступеня економічної інтеграції стало формування економічного і валютного союзів. Ці кроки забезпечили зростання ВВП ЄС, зниження темпів інфляції, збільшення обсягу торгівлі, зниження рівня невизначеності щодо динаміки обмінного курсу, підвищення прозорості та поширення вільної конкуренції. У підсумку найважливіші напрямки економічної функції держави опинилися у виключній компетенції ЄС або у спільній з державами-членами компетенції, а держави-члени зобов'язалися розглядати власну економічну політику як вираз спільного інтересу, проводячи її так, аби сприяти досягненню цілей ЄС у контексті основних орієнтирів, вироблених його інститутами. Однак вступ до ЄС не може замінити внутрішніх економічних та інституційних реформ, бо інтеграція ринків є недостатньою умовою сталого економічного зростання. Тому важливу роль відіграє регулятивна діяльність, що здійснюється національними урядами. Отже, основний тягар щодо здійснення економічної функції, як і раніше, несуть національні держави, тоді як діяльність ЄС має хоча і важливий, але субсидіарний характер.

У підрозділі 3.3 «Особливості реалізації соціальної функції в умовах розбудови соціального співтовариства ЄС» стверджується, що формування соціальної державності в європейських країнах і розбудова соціального співтовариства на рівні ЄС відбувалися паралельно, як взаємообумовлені та взаємодоповнюючі процеси. Соціальна політика ЄС пройшла в своєму розвитку декілька етапів. Причому удосконалення механізмів її функціонування, розширення компетенції наднаціональних інститутів, створення нових структур, здатних конструктивно брати участь у реалізації соціальної функції, завжди були обумовлені потребами економічної, а з кінця ХХ ст. і політичної інтеграції. Визначення співвідношення національного і наднаціонального рівнів прийняття рішень у соціальній сфері торкалися усіх напрямків її регулювання. Передача ряду повноважень щодо реалізації соціальної політики держав-членів на загальноєвропейський рівень спричинила ряд проблем для функціонування соціальної держави на національному рівні. Так, національні уряди втратили право самостійно визначати коло отримувачів соціальних послуг; частково обмежені їх можливості визначати кордони території надання цих послуг; держава не в змозі самостійно вирішувати питання страхування своїх громадян; не лише держава, яка надає послуги, але й органи інших держав-членів ЄС визначають, хто, коли і на що має право; послаблені можливості держави у визначенні специфіки національної моделі соціальної держави; держава не має права самостійно визначати, хто може надавати соціальні послуги. Як наслідок деякі держави (наприклад, Велика Британія) не погодилися на втручання інститутів ЄС у реалізацію соціальної функції. Хоча розповсюдження інтеграції на сферу соціальної політики не завжди відповідає потребам усіх країн саме як соціальним державам, воно необхідне для поглиблення інтеграції, а тому процес розвитку соціальної політики ЄС ніколи не припинявся.

Якщо спочатку держави-члени уникали синхронізації національних і загальноєвропейського процесів розвитку соціальної політики, то з часом вони стали дедалі більше вдаватися до координації соціальної політики на рівні ЄС. Так, Раді ЄС було надано право шляхом видання директив встановлювати мінімальні соціальні стандарти та технічні умови праці. Разом із тим реалізація окремих питань соціальної політики (наприклад, правова регламентація здійснення права на страйки та локаути) залишається прерогативою національних урядів. Якщо у компетенції національних урядів залишилося управління системами соціального захисту, то на інститути ЄС покладено обов'язок здійснювати координацію соціальної політики держав-членів. У роботі підкреслюється зростання ролі інститутів ЄС у здійсненні соціальної політики, проявом чого є значне розширення їх функцій у даній сфері, а саме: розробка стратегії соціального розвитку ЄС, рамкових програм соціальних дій і спільних орієнтирів; проведення досліджень з проблем сприяння розвитку соціального діалогу; аналіз ситуації в соціальній сфері та контроль за дотриманням узгодженого курсу і виконанням прийнятих рішень державами-членами ЄС, при необхідності – розробка рекомендацій національним урядам; координація дій держав-членів;

розробка наднаціональних нормативних актів з соціальних питань і здійснення контролю за їх імплементацією в національне законодавство; розробка ініціативних соціальних програм, які фінансуються з бюджету ЄС, а також за рахунок кредитів Європейського інвестиційного банку та різних фондів. Як результат соціальна політика ЄС відносно діяльності національних урядів у соціальній сфері остаточно набуває субсидіарного характеру.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає у визначенні змісту і особливостей реалізації внутрішніх функцій держави в умовах членства в ЄС. Її розв'язання супроводжується уточненням правової природи ЄС та його взаємодії з державами-членами щодо здійснення їх внутрішніх функцій. На підставі проведеного дослідження можна зробити такі основні висновки.

1. Теорія функцій держави має важливе теоретичне і практичне значення для вирішення політичних та соціально-економічних завдань, які постають перед державою на певних етапах їх розвитку. Саме через функції держави відбувається реалізація тих конституційних та законодавчих положень, у яких відображається динаміка розвитку держави.

2. Зростання кількості здійснюваних державою функцій, розширення їхнього змісту, удосконалення форм і методів реалізації пов'язано з утвердженням суверенних національних держав у Новий час. Кількість і обсяг здійснюваних державою функцій обумовлюється пануючою в суспільстві концепцією державно-правового розвитку, а також співвідношенням держави і суспільства у питанні досягнення цілей та вирішення завдань, що постають на відповідному етапі розвитку.

3. Формування теорії функцій держави відбувається протягом XIX–XX століть, однак ідеї щодо призначення, мети та завдань держави мають давню історію. У дореволюційний період у вітчизняній юридичній науці розроблялося вчення про цілі та завдання держави, в межах якого вживалися терміни “функції держави” і “функції державної влади”, проте розуміння даних категорій було інше, аніж на сучасному етапі розвитку юридичної науки. Традиційно функції держави ототожнювалися з правовими формами їх здійснення.

4. Виокремлення в діяльності держави загальносоціального і класового напрямків без чіткого їх розмежування; різний підхід до аналізу схожих сторін діяльності соціалістичних і буржуазних країн; використання різної термінології при класифікації функцій цих держав; недотримання єдності підходів стосовно визнання певних напрямків діяльності держави як її функцій у процесі дослідження держав різного типу негативно позначилося на спробах правознавців у радянські часи створити універсальну теорію функцій держави, в рамках якої розглядалися б питання про

функції держави будь-якого типу.

5. Реальне оновлення і удосконалення вчення про функції держави відбувається з набуттям Україною незалежності. У цей період вперше досягається єдність концептуальних основ державно-правового розвитку країн Заходу і колишніх соціалістичних країн, що має визначальне значення для реального оновлення теорії функцій держави.

6. Існують різні підходи до тлумачення функцій держави. Уникнути нечіткості поняття допомагає філософський підхід, відповідно до якого цілі необхідно розглядати як вихідні моменти діяльності держави, що визначають доцільність і пріоритетність певних завдань, які повинні бути вирішені за допомогою функцій держави. Як наслідок функції держави мають підлеглий характер стосовно її цілей та завдань, а останні виступають передумовою функцій, що визначають послідовність їх виникнення, зміну і розвиток. При такому підході функції держави розглядаються як основні напрямки її діяльності, що виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства.

7. Основні ознаки функцій держави: функції держави визнаються головними соціально значущими напрямками її діяльності; являють собою стійку предметну діяльність, без якої держава не може обійтися протягом всього існування або певного її етапу; відображають її сутність і соціальне призначення; мають об'єктивний і системний характер; здійснюються притаманними їм методами і у властивих їм формах.

8. Через відмінність обраних критеріїв в юридичній науці існують різні підходи до класифікації функцій держави. Найбільш актуальним і практично значущим є поділ функцій держави за сферами суспільного життя на політичну, економічну, соціальну, екологічну та інші функції, а також за сферами політичної діяльності (територіальною ознакою) на внутрішні та зовнішні. Значення останньої класифікації наочно доводить аналіз досвіду функціонування держав в умовах Європейського Союзу, де реалізація внутрішніх функцій держави значною мірою переноситься на загальноєвропейський рівень, тоді як зовнішньополітична діяльність залишається монополією національних урядів.

9. Розгляд Європейського Союзу в контексті дослідження проблеми функцій держав обумовлений тим зв'язком, який існує між функціями держави та її суверенітетом (джерелом розвитку усіх функцій держави є суверенітет). Аналіз правової природи ЄС пов'язаний з необхідністю уточнення, а інколи й переосмислення в контексті європейської інтеграції змісту таких понять, як держава, форма держави, державний суверенітет, функції держави, громадянство тощо.

10. Історія європейської інтеграції доводить, що на всіх етапах її розвитку ідея створення міжнародної міждержавної організації не охоплювалася намірами держав-членів ЄС. Тому не виправданими є спроби обґрунтувати віднесення ЄС до певних різновидів міжнародних

міжурядових організацій (наднаціональних, регіональних чи субрегіональних), ставлячи під сумнів його наднаціональний характер.

11. Інституційний устрій ЄС містить змішані характеристики міжурядової, наднаціональної та федеративної моделей організації влади, що ускладнює його ідентифікацію. Вважаємо, що Європейський Союз – це наднаціональна організація влади. Через добровільне самообмеження суверенітету і колективну реалізацію на рівні ЄС делегованих йому суверенних прав створюються нові умови для більш ефективного функціонування держав. Існування ЄС передбачає збереження суверенітету його членів, без чого поняття “наднаціональна” втрачає сенс. Хоча дане поняття адекватно характеризує сутність ЄС, воно не дозволяє виокремити його з-поміж інших організацій такого роду. Тому для пояснення правової природи ЄС пропонується додатково використовувати модель “федерація суверенних держав”. Обидві характеристики не суперечать, а логічно доповнюють одна одну.

12. Завдяки спільності цінностей, завдань і цілей Євросоюзу і держав–членів стала можливою практика делегування окремих суверенних прав від національних урядів до інститутів Союзу. Це створило підстави для участі ЄС у реалізації функцій держав. Як наслідок постає питання щодо принципів, на підставі яких відбувається взаємодія Союзу і його членів у здійсненні функцій останніх. Виділення даних принципів є новацією, що доповнює теорію функцій держави. Такими принципами є принципи наділення компетенцією, законності, субсидіарності, пропорційності та лояльної співпраці. Вони відіграють важливу роль у процесі здійснення Союзом функцій держави, бо, по-перше, виходять саме із наднаціонального характеру влади Союзу і федеративного типу відносин у ньому, а, по-друге, спрямовані на збереження державного суверенітету держав-членів, оскільки підкреслюють похідний характер влади ЄС і обумовлюють субсидіарне втручання його інститутів у реалізацію функцій держави.

13. Ефективність взаємодії ЄС і держав-членів щодо реалізації їх функцій залежить від чіткого розмежування відповідальності за їх здійснення. Компетенція ЄС є комплексною та неоднорідною, наближеною до існуючих у федеративних державах моделей розмежування повноважень між федерацією та її суб'єктами. Договором про Європейський Союз запроваджено поділ компетенції на виключну компетенцію Союзу і спільну компетенцію ЄС та держав–членів, але без конкретизації їх змісту і обсягу. Це дозволяє Суду Європейських співтовариств з мовчазної згоди національних урядів розширювати межі компетенції ЄС. Більш чітке розмежування компетенції передбачено Конституцією ЄС, у якій передбачено виключну, спільну компетенцію та компетенцію стосовно здійснення координаційної, підтримуючої та доповнюючої діяльності.

14. Сьогодні компетенція Європейського Союзу поширюється на всі сфери внутрішньої політики, а тому у Союзі є необхідні правові підстави для співробітництва з державами щодо реалізації всього комплексу внутрішніх функцій держави. Предметом дискусії залишається лише

визначення міри і форми участі Союзу в реалізації відповідної внутрішньої функції держави на кожному етапі інтеграційного процесу.

15. Самообмеження суверенітету держав-членів ЄС запроваджується в тих сферах, які становлять зміст внутрішньої компетенції держав. Найбільшого успіху ЄС досяг у реалізації функцій захисту і охорони прав і свобод людини і громадянина, соціальної та економічної, оскільки саме в їх здійсненні безпосередньо зацікавлено громадянське суспільство держав-членів. Як наслідок роль Європейського Союзу в їх здійсненні є найбільш помітною, а досягнення – вражаючими.

16. Здійснюваний Союзом захист прав людини не підміняє відповідні правові механізми держав-членів, а виступає додатковим правовим механізмом, який сприяє уніфікації існуючих національних систем захисту прав людини, об'єднує їх у систему і при цьому існує паралельно з ними, не виключаючи їх, а логічно доповнюючи та посилюючи.

17. Визнання досягнення загальноєвропейської єдності пріоритетним завданням обумовило запровадження громадянства ЄС, яке служить втіленню ідеї створення ЄС як об'єднання не лише держав, але й народів Європи. Громадянство ЄС не тотожне громадянству держави, стосовно якого воно має субсидіарний характер, доповнює, а не замінює його. Набуття громадянства ЄС не перешкоджає особі реалізовувати в повному обсязі права і обов'язки як громадянину конкретної держави-члена ЄС, а лише гарантує їй отримання комплексу додаткових прав і свобод.

18. Економічна функція є головною серед функцій держав, які реалізуються ЄС. Її ефективність залежить від того, наскільки вдало встановлено співвідношення між саморегулюванням, державним і наднаціональним регулюванням економіки. Обсяг здійснюваної Союзом економічної функції на різних етапах інтеграції є величиною перемінною, яка має стійку тенденцію до розширення. При цьому економічна функція ЄС диференційована на певні, відносно автономні напрямки (наприклад, спільні торговельна і конкурентна політика, економічний і валютний союз, промислова політика, спільна сільськогосподарська політика тощо), стосовно яких ЄС наділений різною компетенцією.

19. Повноваження інститутів ЄС щодо реалізації економічної функції не відрізняються від тих, які здійснюють органи держави під час корекції ринкового механізму. Однак дії інститутів ЄС здатні змінювати ефективність використання різних інструментів на національному рівні, а інколи скасовувати або обмежувати використання деяких з них.

20. Держави-члени зобов'язалися розглядати власну економічну політику як вираз спільного інтересу, проводячи її так, аби сприяти досягненню цілей Союзу. Це, однак, не означає, що вони втратили самостійність, оскільки продовжують нести основний тягар щодо здійснення економічної функції, тоді як діяльність Союзу має хоча і надзвичайно важливий, але субсидіарний характер. Факт вступу до ЄС не може замінити собою внутрішніх економічних та інституційних

реформ.

21. Розбудова соціального співтовариства на рівні ЄС і формування соціальної держави – це взаємообумовлені та взаємодоповнюючі процеси. Разом з тим, хоча європейське соціальне співтовариство спирається на національні моделі соціальної держави, уряди більше не можуть самостійно визначати коло тих осіб, які будуть отримувати соціальні послуги, і вирішувати питання стосовно страхування своїх громадян; також обмежені можливості держави визначати специфіку національної моделі соціальної держави, кордони території надання соціальних послуг та коло отримувачів соціальних послуг.

22. Реалізація соціальної функції з початку об'єднання поставлена в залежність від потреб і умов здійснення економічної інтеграції. Лише після визнання того, що гармонізація економічної політики прямо або опосередковано зачіпає певні соціальні питання, які не можуть бути вирішені без правового регулювання в масштабі ЄС, його соціальна політика була визнана одним з ключових інструментів інтеграції.

23. При проведенні соціальної політики Союз узгоджує свою позицію з позицією держав-членів, що дозволяє удосконалювати механізм реалізації соціальної функції. Якщо у компетенції національних урядів залишається управління системами соціального захисту, то інститути ЄС здійснюють координацію соціальної політики держав-членів. Союз не може посягати на право держав визначати принципи власних систем соціального забезпечення, суттєво впливати на їх фінансове становище, здійснювати гармонізацію законодавства у сфері соціальної політики та політики зайнятості, перешкоджати запровадженню більш жорстких заходів захисту. Отже, соціальна політика ЄС реалізується виключно на основі принципів субсидіарності та пропорційності.

Перелік праць, опублікованих за темою дисертації:

1. Гуцель В. Г. Особливості реалізації соціальної функції держав-членів ЄС в умовах розбудови соціального співтовариства ЄС // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. / Ю. П. Битяк (Голов. ред.). – Х.: Право, 2004. – Вип. 8. – С. 158-167.

2. Гуцель В. Г. Функція охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина і роль в її реалізації Європейського Союзу та Ради Європи // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. / Ю. П. Битяк (Голов. ред.). – Х.: Право, 2005. – Вип. 9. – С. 140-151.

3. Гуцель В. Принцип субсидіарності та його роль у реалізації функцій держави (на прикладі країн Європейського Союзу) // Вісник Академії правових наук України / Голов. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Право, 2005. – № 3 (42). – С. 234-242.

4. Гуцель В. Г. Функції держави: історичний розвиток теорії // Державне будівництво та

місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. / Ю. П. Битяк (Голов. ред.). – Х.: Право, 2005. – Вип. 10. – С. 181-192.

5. Гуцель В. Г. До питання про оновлення теорії функцій держави // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. Ю. П. Битяк (Голов. ред.). – Х.: Право, 2006. – Вип. 11. – С. 222-230.

6. Гуцель В. Г. Субсидіарність як принцип функціонування Європейського Союзу (Роль принципу субсидіарності у функціонуванні Європейського Союзу) // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави: Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців, аспірантів і студентів, присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Стрілова, В. В. Копейчикова / Відп. ред. Ю. М. Оборотов. – Одеса: Юридична література, 2005. – С. 92-96.

7. Гуцель В. Г. Функції національних держав і Європейського Союзу: питання співвідношення // Державне будівництво та місцеве самоврядування: Зб. наук. пр. / Ю. П. Битяк (Голов. ред.). – Х.: Право, 2005. – Вип. 10. – С. 141-142.

8. Сало В. І. Сучасні підходи до реалізації державного суверенітету в умовах членства в Європейському Союзі // Конституція України: досвід та шляхи удосконалення: Матеріали „круглого столу” з нагоди 10-ї річниці прийняття Конституції України, м. Харків, 21 червня 2007 р. / Ред. кол: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, В. Г. Чапала. – Х.: Право, 2006. – С. 115-116.

АНОТАЦІЯ

Сало В. І. Внутрішні функції держави в умовах членства в Європейському Союзі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Харків, 2008.

У дисертації досліджується процес становлення теорії функцій держави, уточнюється поняття і ознаки функцій держави. Аналізуються передумови започаткування і фактори розвитку європейської інтеграції та; конкретизується правова природа Європейського Союзу, розкриваються принципи взаємодії ЄС і держав-членів стосовно реалізації функцій держави. Досліджується специфіка реалізації основних внутрішніх функцій (функція охорони і захисту прав і свобод людини і громадянина, економічна і соціальна функції) держав-членів ЄС.

Сформульовано наукові висновки, спрямовані на усвідомлення специфіки функціонування держав в умовах членства в Європейському Союзі як наддержавній організації влади, що сприятиме усвідомленню наслідків вступу України до цієї організації.

Ключові слова: внутрішні функції держави, Європейський Союз, європейська інтеграція.

Сало В. И. Внутренние функции государства в условиях членства в Европейском Союзе. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого, Харьков, 2008.

В диссертации исследуется процесс становления теории функций государства, уточняются понятие и признаки функций государства, анализируются подходы к их классификации.

Участие Европейского Союза в реализации внутренних функций государства обуславливает исследование в диссертации европейской интеграции, предпосылок ее зарождения и факторов, способствующих ее развитию. Уточняется правовая природа Европейского Союза – он трактуется как наднациональная организация власти и дополнительно характеризуется как федерация суверенных государств. Раскрываются принципы взаимодействия ЕС и государств-членов при реализации внутренних функций государства. Исследуется специфика основных внутренних функций государства (функции охраны и защиты прав и свобод человека и гражданина, социальной и экономической функций), анализируется роль институтов ЕС в процессе их реализации.

Формулируются научные выводы, направленные на определение специфики функционирования государств в условиях их членства в Европейском Союзе как надгосударственной организации власти, что позволяет оценить смысл и последствия вступления Украины в эту организацию.

Ключевые слова: внутренние функции государства, Европейский Союз, европейская интеграция.

Salo V.I. Internal functions of the state under conditions of membership in the European Union. – Manuscript

Dissertation for Candidate of Legal Sciences scientific degree, speciality 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal doctrines. Yaroslav the Wise National Law Academy of Ukraine, Kharkiv, 2008.

The process of formation of the theory of functions of the state is researched in the dissertation, concepts and features of functions of the state are specified. Initial condition of beginning and factors of development of European integration are analyzed; the legal nature of the European Union is specified, principles of interrelations between the EU and member states concerning realization of functions of the state are revealed. Specific character of realization of main internal functions (function of protection and

defense of rights and liberties of a person and a citizen, economic and social function) of EU member states is researched.

The author gives scientific conclusions, directed at realization of specific character of functions of the state under conditions of membership in the European Union as supra-state organization of power, which will contribute to realization of sequences of Ukraine's joining this organization.

Key words: internal functions of the state, European Union, European integration.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Г.В. Чапала.

Підписано до друку 07.02.2008. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.

Умовн. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 4085.

Друкарня Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77